

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ З УРАХУВАННЯМ ДОМІНУЮЧИХ КОМПОНЕНТ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИЗИКУ

У статті проведений ґрунтовний теоретичний аналіз джерел, характеристик та наслідків інноваційних та інвестиційних ризиків. Охарактеризовані особливості підходів до визначень інноваційних та інвестиційних ризиків, сформульовані їх переваги та недоопрацьовані аспекти. Проведений порівняльний аналіз сутності інвестиційних та інноваційних ризиків за наступними факторами: характеристика ризику, першопричина ризику, джерела виникнення, наслідки при сприятливих обставинах, наслідки при несприятливих обставинах. Проведений двобічний аналіз доцільності трактування інноваційного та інвестиційного ризиків як окремих категорій. Сформульовано сутність терміну "інноваційно-інвестиційний ризик" та визначено його актуальність в умовах спрямування на формування інноваційної основи розвитку економіки.

The article gives the detailed theoretical analysis of sources, descriptions and consequences of innovative and investment risks. Features of approaches to the determinations of innovative and investment risks are described, their advantages and crude aspects are formulated. The comparative analysis of essence of investment and innovative risks is conducted as to the followings factors: risk description, primary cause of risk, source of origin, consequences under the favourable circumstances, consequences under the unfavourable circumstances. The bilateral analysis of expedience of interpretation of innovative and investment risks as separate categories is conducted. Essence of the term "innovative-investment risk" is formulated and its actuality in the conditions of forming of innovative basis of development of economy is determined.

Ключові слова: категорія ризику, інвестиційний ризик, інвестиції, інноваційний ризик, інновації, інноваційно-інвестиційний ризик.

Key words: risk category, investment risk, investments, innovative risk, innovations, innovative-investment risk.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інноваційні та інвестиційні ризики є невід'ємною частиною функціонування підприємства, незалежно від форми власності та масштабів останнього та галузі, в якій воно працює, що зумовлюється підвищенням невизначеності поведінки сучасних економічних систем в через ускладнення і прискорення процесів, що протікають у них, і збільшення масштабів наслідків прийнятих рішень. Як наслідок, об'єктивне і своєчасне виявлення й оцінка інноваційних та інвестиційних ризиків стає визначальною умовою успішності прийнятих управлінських рішень. Інноваційні та інвестиційні ризики в силу об'єктивно існуючої невизначеності середовища, у якій функціонує підприємство, ніколи не бувають нульовими. В основі цих ризиків лежить можливість альтернативних рішень про вкладання капіталу в нові для підприємства технології обороту коштів. Тому тільки поглиблене вивчення джерел, складових та методів нейтралізації наслідків інноваційних та інвестиційних ризиків як єдиного цільного фактору є передумовою побудови ефективної системи ризик-менеджменту, від якої залежить ступінь успішності діяльності всього підприємства.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз літературних джерел дозволяє констатувати, що дослідження теоретичних складових як іннова-

ційних, так і інвестиційних ризиків набули значного поширення в працях вітчизняних і іноземних економістів. Серед вітчизняних вчених, що присвятили свої праці даному питанню, необхідно відзначити І. Бланка, В. Вітлінського, В. Лук'янову, Т. Головач, А. Матвійчука, А. Старостіну, В. Кравченка, І. Івченко, С. Ілляшенко, А. Донець.

Проте, на думку автора, недостатньо освітлені та потребують подальшого дослідження питання співвідношення інноваційних та інвестиційних ризиків, їх взаємозв'язку та визначення. Крім того, поглибленого вивчення потребують питання аналізу та оцінки інноваційно-інвестиційних ризиків, а також факторів, що впливають на ступінь небезпечності даних ризиків для підприємства.

Стрімкий розвиток сучасної економічної сфери України, вихід вітчизняного бізнесу на світову арену в контексті розробки нових технологій в усіх галузях — починаючи від управлінської і до новітніх досягнень у сфері зв'язку, — вимагають переосмислення трактування інвестиційних та інноваційних ризиків як окремих категорій в системі ризиків підприємства. На думку автора, те, що інноваційні ризики та інвестиційні ризики розглядаються і досліджуються окремо, є недоцільним на фоні впровадження новітніх технологій і систем попередження і нівелювання наслідків прояву економіч-

них ризиків у всіх галузях української економіки, особливо у промисловій.

МЕТА РОБОТИ

Зробити теоретичний аналіз джерел, характеристик та наслідків інноваційних та інвестиційних ризиків окремо, обґрунтувати доцільності впровадження поняття єдиного інноваційно-інвестиційного ризику та його визначення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для визначення співвідношення інноваційних та інвестиційних ризиків необхідно провести аналіз основних напрямів сучасного трактування даних ризиків. Акцент саме на сучасних дослідженнях ризику пояснюється тим, що результати роботи класиків економічної теорії в сфері ідентифікації та класифікації ризиків дещо застаріли в контексті розробки і впровадження нових технологій у усіх галузях бізнесу.

Значного поширення набула концепція розуміння інвестиційних ризиків як можливості виникнення збитків від вкладання капіталу в цінні папери [7; 9; 12]. Даний підхід пов'язує з інвестиціями систему факторів "час-гроші", тобто відтік коштів зараз і у визначеній кількості, а прибуток пізніше і задалегідь невідомої величини [12, с. 106]. Джерелами інвестиційного ризику даний підхід визначає відсутність умов, що забезпечують вільне обертання цінних паперів, а саме недосконалість спеціальної інвестиційної середовища та відсутність або непрофесіоналізм фінансових посередників як відповідальних осіб, що ризикують прийняти неправильне управлінське рішення. При цьому інвестиційні ризики класифікуються за двома чинниками: за сферами виникнення та за масштабами втрат. За сферами виникнення розрізняють: загальноринкові, дефолтні, корекційні, процентні, інформаційні, макроризики, кримінальні, кредитні, валютні, галузеві, інфляційні, ризики ліквідності. За масштабами втрат розрізняють ризики упущеної вигоди, ризики зниження доходності та ризики прямих фінансових втрат. Перевагою такого підходу є наявність дієвого інструментарію ідентифікації виду інвестиційного ризику шляхом визначення змісту кожного підвиду ризику, що здійснює вплив на функціонування підприємства, що дає можливість розробки профілактичних управлінських рішень щодо нейтралізації ризикових ситуацій або їх наслідків. Недоліком такого підходу є вузьке розуміння інвестиційних ризиків і нехтування широким спектром інших видів фінансової і господарської діяльності підприємств, також обтяжених даним видом ризику.

Інша форма трактування інвестиційних ризиків — розуміння їх як проектних ризиків, тобто ризиків, якими обтяжена діяльність інвестування нових проектів [3, 8]. При цьому причинами виникнення інвестиційного ризику є невизначеність у економічній ситуації, що обтяжується постійним зростанням ступеня цієї невизначеності та всеохоплюючими масштабами динамічних змін на інвестиційному ринку, зокрема розширенням існуючих та появою принципово нових інструментів та механізмів інвестування, а значить — і розширенням спектру можливих некоректних чи навіть шахрайських операцій з боку партнерів по інвестиційним проектам. Це, у свою чергу, призводить до того, що управлінські рішення, прийняті з урахуванням інвестиційного ризику, і в своїй основі правильні, перестають задовольняти існуючим реаліям інвестиційного проекту і переходять в категорію неправильних управлінських рішень. Такі управлінські рішення приймаються з урахуванням лише існуючої міри інвестиційного ризику, зневажаючи аспект динамічного розвитку міри будь-якого ризику, і таким чином не містять механізмів нівелювання негативних наслідків остаточної величини збитків первісної міри інвестиційного ризику. При цьому підході виокремлюють наступні різновиди інвестиційних ризиків: за

сферами прояву, за формами інвестування, за джерелами виникнення [3, с. 104—105]. За сферами прояву розрізняють: економічний ризик, політичний ризик, соціальний ризик, екологічний ризик та ризик несумлінного виконання своїх зобов'язань з боку партнерів по інвестиційному проекту. За формами інвестування розрізняють: ризик реального та ризик фінансового інвестування. За джерелами виникнення розрізняють: систематичний ризик та несистематичний ризик.

Цей підхід отримав подальший розвиток в працях науковців, які включають інвестиційні ризики в групу найбільш небезпечних та суттєвих фінансових ризиків [1, с. 18; 4, с. 17; 6, с. 16] і, відповідно, розрізняють ризик реального інвестування і ризик фінансового інвестування. У такому випадку інвестиційний ризик розуміється як можливість фінансових втрат для підприємства в результаті здійснення інвестиційної діяльності. Але такий підхід однозначно трактує інвестиційний ризик лише як можливість фінансових втрат, і тим самим вступає у протиріччя із визначенням, яке трактує будь-який ризик як можливість відхилення від очікуваних результатів як в сторону зменшення, так і в сторону збільшення.

Більш широко і адаптовано до сучасності інвестиційний ризик розуміють як ризик відхилення від очікуваних прибутків у результаті здійснення фінансових операцій та венчурних вкладань капіталу [11, с. 29]. Недоліком у цих дослідженнях є відсутність класифікації саме інвестиційних ризиків, тобто в досліджуваному виді ризику не виокремлюються окремі різновиди чи форми прояву, що значно ускладнює управління ризиком на реальних підприємствах шляхом системного підходу, в основу якого покладені принципи класифікації, інформаційної єдності, узгодженості критеріїв [8, с. 182]. Тобто не виконується перший принцип — принцип класифікації, спрямований на обмеження кількості факторів ризику з метою підвищення точності розрахунків.

Більш значних та практично корисних результатів досягли у своїх дослідженнях науковці, які включають інвестиційні ризики в групу найбільш небезпечних та суттєвих фінансових ризиків і, відповідно, розрізняють ризик реального інвестування і ризик фінансового інвестування. У такому випадку інвестиційний ризик розуміється як можливість фінансових втрат для підприємства в результаті здійснення інвестиційної діяльності. Але такий підхід однозначно трактує інвестиційний ризик лише як можливість фінансових втрат, і тим самим вступає у протиріччя із сучасними підходами, які трактують будь-який ризик як можливість відхилення від очікуваних результатів як в сторону зменшення, так і в сторону збільшення.

Загальна схема основних підходів до визначення інвестиційного ризику подана на рис. 1.

Що стосується інноваційних ризиків, то значна частина сучасних авторів [3; 5; 7; 9; 11; 13], хоча і не заперечує, але і не визначає їх окремо в своїх класифікаціях, таким чином не виокремлюючи фактори, джерела виникнення, ознаки протікання та наслідки інноваційних ризиків.

Проведений аналіз дозволяє виокремити наступні сучасні основні підходи до визначення інноваційного ризику, його причин і наслідків.

Перший підхід визначає інноваційний ризик підвидом інвестиційного ризику і трактує його як імовірність втрат при вкладанні підприємством капіталу у нові технології виробництва чи у виробництво нових товарів і послуг при можливості відсутності на них очікуваного попиту на ринку і припускає варіант, коли інновації взагалі не знаходять свого споживача [4, с. 28; 8, с. 57]. При такому підході причинами інноваційного ризику є:

— впровадження такого методу виробництва товару чи послуг, вартість якого для підприємства є меншою у порівнянні з тим, що вже використовувався. Недоліком такої новації для підприємства є можливість одержу-

Підходи	Різновиди
→ Вкладання капіталу в цінні папери	1.) за сферою виникнення;
→ Вкладання капіталу в нові проекти	2.) за сферою прояву;
	3.) за формами інвестування;
→ Венчурні вкладання капіталу	4.) за джерелами виникнення;
	5.) за масштабами втрат.

Рис. 1. Підходи до визначення інвестиційного ризику

Підходи	Різновиди*
→ Інноваційний ризик – підвид інвестиційного ризику	<ul style="list-style-type: none"> • створення нового товару чи послуги; • створення нового способу виробництва; • відкриття нового ринку збуту; • застосування нового джерела чи виду сировини, енергії; • введення нових принципів організації діяльності підприємства
→ Поєднання категорій «інвестиційний ризик» і «інноваційний ризик»	<ul style="list-style-type: none"> акцент на категорію «інвестиція» акцент на категорію «інновація»

Рис. 2. Підходи до визначення інноваційного ризику

* Джерело: [2, с. 249].

вати великі прибутки лише до тих пір, поки воно є єдиним власником нової технології. Найбільш вагомий ризик у такому випадку — неправильна оцінка попиту;

— розробка нового товару на старому устаткуванні.

Недоліком такої новації є можливість того, що застаріле устаткування буде не в змозі задовольняти високі вимоги до якості нового товару. У такому випадку до ризику неправильної оцінки попиту додається ризик невідповідності між очікуваної та отримуваною якістю товару;

— виробництво нового товару чи послуги за допомогою нової технології. У такому випадку до визначених вище підвидів інноваційного ризику додається ризик перетворення нового устаткування у неліквідні активи у випадку невдачі.

Недоліком такого підходу на сучасному етапі розвитку економіки України є неврахування ним особливостей політичного ризику та відсутність фінансових критеріїв управління інноваційними ризиками.

Наступний підхід відзначається поєднанням категорій "інновація" та "інвестування" [6, с. 16; 12, с. 102]. При цьому розроблена ґрунтовна і детальна класифікація ризиків інвестування інновацій:

— відносно учасників інноваційної діяльності — ризик розроблювача інновацій; ризик інвестора в інновації; ризик одержувача інвестицій; ризик виробника інновацій; ризик споживача інновацій; ризик суспільства в цілому тощо;

— за формами інвестування в інновації — реально-го інвестування; фінансового інвестування;

— за джерелами інвестування інновацій — ризик інвестування з внутрішніх джерел; ризик інвестування за рахунок позикових коштів; ризик інвестування за рахунок залучених коштів;

— за механізмами інвестування новацій — ризик реінвестування прибутку; ризик інвестування за рахунок амортизаційних відрахувань; ризик інвестування за рахунок інвестиційних позик і кредитів; ризик венчурного фінансування новацій; ризик інвестування за рахунок облігацій підприємства; ризик інвестування на умовах лізингу; ризик інвестування на умовах селенгу; ризик інвестування за рахунок емісії цінних паперів; ризик інвестування за рахунок коштів, отриманих від розміщення цінних паперів на вторинному ринку; ризик інвестування за рахунок розширення статутного фонду тощо.

Невідповідність даного підходу сучасним вітчизняним економічним умовам відбивається в переміщенні

головного акценту саме на фактор інновації і розуміння категорії інвестування лише як вкладання коштів в інновації.

Більш широко інноваційний ризик розуміється як ризик від впровадження нових фінансових технологій або використання нових фінансових інструментів [1, с. 18]. Та при цьому не розроблена докладна класифікація інноваційних ризиків та їх видів в залежності від різновидів нововведень. Даний підхід являє собою протилежність попередньому, адже основний акцент робиться саме на категорію "інвестиція". У той же час даний підхід характеризується наявністю механізму управління комплексом фінансових ризиків, притаманних інвестиційній діяльності в інновації, яка визначається специфікою організаційно-правової форми підприємства, його структури капіталу, складу активів, співвідношенням постійних та змінних витрат тощо.

Загальна схема основних

підходів до визначення інноваційного ризику подана на рис. 2.

Загальним недоліком даних підходів є розгляд інноваційних та інвестиційних ризиків як окремих категорій, без урахування (у більшому чи меншому ступені) фактору взаємопов'язаності всіх видів ризиків підприємства взагалі та досліджуваних зокрема. Інноваційні та інвестиційні ризики впливають на функціонування підприємства в комплексі, що значно ускладнює схему аналізу конкретного виду ризику і прийняття управлінських рішень щодо нейтралізації їх наслідків, оскільки необхідний поглиблений аналіз широкого спектру інших факторів.

Результати аналізу інвестиційних та інноваційних ризиків надані в таблиці 1.

Результати аналізу табл. 1 демонструють, що недоцільно розглядати інноваційні та інвестиційні ризики окремо, адже і за джерелами виникнення, і за характером протікання, і за можливими наслідками вони представляють собою єдину систему факторів, які автором пропонується вважати за групою інноваційно-інвестиційних ризиків. Спільність інноваційних та інвестиційних ризиків пояснюється тим, що будь-яка інноваційна діяльність містить у собі інвестиційний ризик, і будь-яка інвестиційна діяльність (як би її не розуміли — інвестиції в цінні папери, у реальні чи фінансові проекти) містить у собі інноваційний ризик, а, значить: інвестиційний ризик містить у собі інноваційний ризик, і навпаки, інноваційний ризик містить у собі інвестиційний ризик. Тобто досліджувані ризики являють собою систему єдиних, нерозривно пов'язаних між собою факторів, що мають в своїй основі одну й ту саму природу.

Проаналізуємо один бік запропонованого підходу розгляду інноваційних та інвестиційних ризиків, який припускає, що інвестиційний ризик містить в собі інноваційний. Інвестиційна діяльність підприємства передбачає вкладання капіталу в нову сферу діяльності або управління, а будь-яка нова діяльність є для конкретного підприємства інноваційною (при цьому, можливо, інноваційною по своїй суті), тобто невідомою, невипробовуваною, з результатами, які заздалегідь можливо тільки припустити. Необхідно підкреслити, що мова не йде про зміни у визначенні інноваційної діяльності, мова йде саме про інноваційний ризик в діяльності будь-якого (у тому числі й не інноваційно-орієнтованого) підприємства. При цьому інноваційний ризик розглядається саме як ризик від реалізації принципово нового напря-

Таблиця 1. Порівняльна характеристика інвестиційних та інноваційних ризиків

Вид ризику	Інвестиційний	Інноваційний
Характеристика ризику	спекулятивний, керований	спекулятивний, керований
Першопричина ризику	неправильне управлінське рішення внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин	неправильне управлінське рішення внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин
Джерела виникнення	вкладання капіталу в нові проекти, цінні папери, інновації	вкладання капіталу в створення нового товару чи послуги, нового способу виробництва, у відкриття нового ринку збуту, застосування нового джерела чи виду сировини, енергії, введення нових принципів організації діяльності підприємства
Наслідки при сприятливих обставинах	прибуток, розвиток підприємства, підйом організації бізнесу на принципово нову ступінь	прибуток, розвиток підприємства, підйом організації бізнесу на принципово нову ступінь
Наслідки при несприятливих обставинах	збитки, призупинення розвитку підприємства, банкрутство	збитки, призупинення розвитку підприємства, банкрутство

Визначення інноваційно-інвестиційного ризику дає підстави перейти до розгляду інструментарію оцінки його ступеня, що є напрямом подальших досліджень в цій сфері.

Література:

1. Бланк І.А. Управление финансовыми рисками : учеб. курс / Игорь Александрович Бланк. — К.: Ника-Центр, 2006. — 448 с.
2. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством: навч. посібн. — [вид. 2-ге, виправл. і доп.] / В.О. Василенко. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 504 с.
3. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві: монографія / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. — К.: КНЕУ, 2004. — 480 с.
4. Донець А.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання: навч. посібн. / А.І. Донець. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 312 с.
5. Івченко І.Ю. Економічні ризики: навч. посібн. / І.Ю. Івченко. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 304 с.
6. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: навч. посібн. — [2-ге вид., доп. перероб.] / С.М. Ілляшенко. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 220 с.
7. Клебанова Т.С. Теория экономического риска: уч. пос. — [2-е изд., перераб. и доп.] / Т.С. Клебанова, Е.В. Раевнева. — Х.: ИД "ИНЖЕК", 2007. — 208 с.
8. Лук'янова В.В. Економічний ризик: навч. посіб. / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач. — К.: Академвидав, 2007. — 464 с.
9. Матвійчук А.В. Аналіз і управління економічним ризиком: навч. посібн. / А.В. Матвійчук. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 224 с.
10. Програма розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 2 лютого 2011 р. № 389.
11. Старостіна А.О. Ризик-менеджмент: теорія та практика: навч. посібн. / А.О. Старостіна, В.А. Кравченко. — К.: ІВЦ "Видавництво "Політехніка"", 2004. — 200 с.
12. Управление рисками: учеб. пособ. [для студентов вузов, обучающихся по специальностям экономики и управления (060000)] / К.В. Балдин, С.Н. Воробьев. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2005. — 511 с.
13. Черкасов В.В. Проблемы риска в управленческой деятельности / Валентин Валентинович Черкасов. — М.: "Рефл-бук", К.: "Ваклер", 2002. — 320 с.

Стаття надійшла до редакції 26.12.2012 р.

му в діяльності конкретного підприємства. Таке трактування не вступає у протиріччя із загальнорозповсюдженим визначенням інноваційного ризику як ризику, яким обтяжена інноваційна діяльність підприємства, а лише пропонує більш широке розуміння досліджуваного поняття. У такому випадку напрямками інвестиційної діяльності підприємства можуть бути вкладання капіталу в створення нового товару чи послуги, нового способу виробництва, у відкриття нового ринку збуту, застосування нового джерела чи виду сировини, енергії, що є по своїй суті новими реальними чи фінансовими проектами, та введення нових принципів організації діяльності підприємства, що являється новим організаційним проектом, який пов'язаний зі сферою управління, але також потребує реальних капіталовкладень або інвестицій, покликаних окупитися в майбутньому і принести відчутні фінансові прибутки. У відповідності із [2, с. 249], всі вищезазначені види інвестицій є нічим іншим, як підвидами інноваційного ризику, які ми визначили, розглядаючи інвестиційні. Звідси випливає висновок, що інвестиційний ризик містить у собі інноваційний, як це було припущено вище.

Проаналізуємо інший бік запропонованого підходу розгляду інноваційних та інвестиційних ризиків, який припускає, що інноваційний ризик містить у собі інвестиційний. Інноваційним ризиком вважається можливість втрат чи недоотримання прибутку в результаті здійснення інноваційної діяльності. Та будь-яка діяльність і, навіть, бездіяльність підприємства не можлива без здійснення фінансових потоків, без руху фінансових активів у бік кредиту, що являє собою вкладання коштів — тобто інвестування по суті. Тобто реалізація будь-якої діяльності, у тому числі інноваційної, неможлива без здійснення її інвестування. При цьому існує ризик недоотримання прибутку, неповернення інвестицій або прямої загрози банкрутства, що є складовими саме інвестиційного ризику. Таким чином, можна стверджувати, що інвестиційний ризик є невід'ємною складовою інноваційного ризику.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного двобічного аналізу доводять, що розгляд інноваційного та інвестиційного ризиків як окремих категорій є недоцільним і — у застосуванні до сучасних умов ведення бізнесу та рівня розвитку економічних наук і їх застосування в процесі управління підприємством — теоретично необґрунтованим. Саме поєднання інноваційного та інвестиційного ризику в єдину категорію є необхідною передумовою розробки реальних інструментів аналізу та оцінки ступеня ризику та формування дієвого механізму управління ним, які до того повинні відповідати вимогам універсальності, тобто можливості застосування у максимальній кількості типових і значно розповсюджених ситуацій реального підприємництва. Крім того, даний механізм повинен мати властивість адаптуватися до менш типових і навіть виключних ситуацій реального підприємництва.

На основі вищевизначених дефініцій автором пропонується використовувати термін "інноваційно-інвестиційний ризик", який визначається як ризик можливості настання подій, що призводять до відхилення від очікуваного результату внаслідок інвестування коштів у новаторські для конкретного підприємства сфери діяльності чи форми ведення бізнесу.

Слід зазначити, що інноваційно-інвестиційний ризик зайняв вагоме місце у загальній системі ризиків відносно недавно. Його дослідження набуває особливої актуальності сьогодні, коли підприємництво шукає нових методів ведення бізнесу, а влада наголошує на необхідності інноваційної основи розвитку економіки, "здійснення заходів з концентрації інвестиційних ресурсів на реалізації інвестиційних та інноваційних проектів" [10].